

KRALJEVSKO DRUŠTVO ZA HORTIKULTURU

KAKO DA UZGAJATE SVE I SVAŠTA

ZIA OLAVEJ I LIA LINDERC

PREVELA
DIJANA RADINOVIĆ

Laguna

LONDON, NEW YORK, MUNICH,
MELBOURNE, DELHI

Discover more at
www.dk.com

Naslov originala

Zia Allaway, Lia Leendertz
How to grow practically everything

Copyright © 2010 Dorsley Kindersley Limited
Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, Laguna

First published in Great Britain in 2010 by
Dorling Kindersley Limited,
80 Strand, London WC2R 0RL

Zia Olavej i Lia Linderc
KAKO DA UZGAJATE SVE I SVAŠTA

Za izdavača
Dejan Papić

Slog i prelam
Jelena Radojičić

Lektura i korektura
Živana Rašković

Štampa i povez
Slovačka

Tiraž
3000

Izdavač
Laguna, Beograd
Resavska 33
Klub čitalaca: 011/3341-711
www.laguna.rs
e-mail: info@laguna.rs

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ОЛАВЕЈ, Зиа

Kako da uzgajate sve i svašta / Zia Olavej i Lia Linderc ; prevela
Dijana Radinović. - Beograd : Laguna, 2011 (Slovačka). - 448 str. :
fotogr. ; 24 cm

Prevod dela: How to Grow Practically Everything / Zia Allaway, Lia
Leendertz. - Na vrhu nasl. str.: Kraljevsko društvo za hortikulturu. -
Tekst štampan višestubačno. - Tiraž 3.000. - Registar.

ISBN 978-86-521-0788-9

635.9
712.27

1. Линдерц, Лиа [аутор]
а) Баштованство б) Вртови - Уређење
COBISS.SR-ID 185174284

Predgovor

Lako je uzgajati biljke ako znate kako. Većina biljaka lepo napreduje uz samo malu pomoć, i ne morate da budete stručnjak da posejete seme i napravite leje prepune cveća i povrća, ili da posadite cveće u saksije da uneste boje u svoje dvorište. Pratite ova korak po korak uputstva da uzgajate sve što vam srce poželi, od malenog voćnjaka do leja prepunih ukusnog krto-lastog povrća. Da bismo vam sasvim olakšali, u knjigu smo uneli mnoštvo praktičnih saveta kako da vam biljke uspejavu. A ako vam je potrebna inspiracija da izaberete biljku za neko naročito mesto ili u posebnu svrhu, pogledajte u odeljke *Predlozi*, gde vam se nude brojni predlozi.

Knjiga je podeljena u osam poglavlja. Prvo je uvod, osnovne informacije o biljkama i zemljištu, što je dobro polazište za početnike, pre nego što počnu da planiraju baštu ili da sade. U poglavljima koja slede nudimo vam bezbroj ideja za razne delove vaše bašte, voćnjaka, povrtnjaka, kao i za vašu kuću. Tu je i poglavlje o vodenim i prirodnim vrtovima. Prelistajte da vidite šta vam se dopada, pa pogledajte kratak prikaz da vidite koliko neki projekat iziskuje vremena, i koje će vam biljke i alat biti potrebni. Na kraju vam nudimo savete o negovanju i održavanju bašte, kao i o suzbijanju štetočina i bolesti, čime stičete sva znanja neophodna da napravite prelepu, bujnu baštu.

Zia Olavej

Lia Linderc

Sadržaj

OSNOVE BAŠTOVANSTVA 8

Odredite vrste biljaka	10
Kako se biljke razmnožavaju i rastu	12
Upoznajte zemljište	14
Odaberite stil bašte	16
Isplanirajte gde šta sadite	18
Spremite se za sadnju	20
Neophodni pribor	22
Sezonski kalendar radova	24

PREKRASNE LEJE 26

Napravite novu leju	28
Napravite ukrasni ivičnjak	32
Zasadite prolećnu leju	34
Napravite senovitu leju sa žbunjem	36
Predlozi: Prolećne lukovice	38
Posadite prolećne lukovice	40
Boje ranog leta	42
Gajite ljubitelje kiselog tla	44
Posadite plamenu leju	46

Predlozi: Mirisne biljke	48	Predlozi: Dramatične georgine	88	Posadite mirisne ljiljane	124
Mirisna leja	50	Moderna mešovita sadnja	90	Saksije u seoskom stilu	126
Leja s ukrasnom travom	52	Moderni ružičnjak	92	Egzotične kombinacije	128
Napravite porodičnu baštu	54	Jesenja leja	94	Napravite letnju viseću košaricu	130
Napravite senoviti kamenjar	56	Predlozi: Bobice kao dragulji	96	Predlozi: Biljke za letnje košarice	132
Predlozi: Biljke za suva, senovita mesta	58	Jednostavni topijar	98	Nepotrebni predmeti kao saksije	134
Tropsko utočište	60	Živopisna zimska leja	100	Gajite sukulente i alpsko bilje	136
Posadite bambus golog korena	62	MAŠTOVITE SAKSIJE	102	Posadite mini-ruže	138
Posejte suncokret i jednogodišnje biljke	64	Odaberite posude	104	Biljke u modernim saksijama	140
Tradicionalni seoski vrt	66	Živopisne saksije s prolećnim lukovicama	106	Predlozi: Moderne posude	142
Predlozi: Biljke za seoski vrt	68	Posejte letnje cveće	108	Bambus u žardinjeri	144
Vrt u prerijskom stilu	70	Kako se sadi u saksijama	110	Maštoviti topijari u saksijama	146
Cveće za rezanje i sušenje	72	Predlozi: Sigurna setva	112	Saksije jesenjih boja	148
Izražene leje	74	Prolećni šeboji	114	Zimzeleno žbunje	150
Pošljunčane bašte	76	Trava iz semena	115	Predlozi: Žbunaste biljke u saksijama	152
Predlozi: Mediteranske biljke	78	Kopljaste biljke	116	Dvorište sa izdignutim lejama	154
Sadnja uz živicu	80	Puzavice u posudama	118	Zimska viseća košarica	156
Leja laka za održavanje	82	Uzgajajte kontejnerske sadnice	120	Višegodišnje božično drveće	158
Dizajn s gabionima	84	Predlozi: Biljke za senovita mesta	122	Saksije sa živopisnim hostama	160
Gajite georgine i kanu	86			Zimsko prozorsko sanduče	162

Predlozi: Biljke za zimsko dvorište	164	Podignite travnjak iz semena	208	Posadite krompir	252	Voćnjak na malom prostoru	296	Napravite bazenčić s lokvanjima	340	Sobne cvetnice	384
Unesite element visine	166	Posadite prolećne lukovice na travnjaku	210	Napravite izdignutu leju	254	Predlozi: Voće u saksijama	298	Predlozi: Lokvanji	342	Gajite sobnu paprat	386
Ukрасite baštenski sto	168	Kako se sade puzavice	212	Krtolasto povrće za izdignute leje	256	Rabarbara i borovnice	300	Napravite fontanu od čupa	344	Napravite zbirku kaktusa	388
Ozelenite krovnu terasu	170	Predlozi: Pavit	214	Predlozi: Raznovrsne izdignute leje	258	Orijentalno začinsko bilje	302	Posadite drveće za ptice	346	Predlozi: Stanari pustinje	390
Upletite lovor	172	Napravite obelisk za puzavice	216	Posadite povrće u saksije	260	Gajite agrume	304	Zasejte cvetnu poljanu	348	Celogodišnja nega božićnih zvezda	392
STRUKTURNI ELEMENTI	174	Posadite pavit	219	Lisnato povrće	262	Jezgrasti plodovi iz bašte	306	Posadite leju za pčele	350	Podstaknite biljke da cvetaju	394
Odaberite drvo	176	Gajite ukrasne lozice	220	Povrće u zimu	264	Napravite parter sa začinskim biljem	308	Predlozi: Biljke koje privlače insekte	352	Gajite srebrne begonije	396
Kako se sadi drveće	178	Napravite luk od ruža	222	Jestive klice	266	Predlozi: Začinsko i aromatično bilje	310	Napravite dom za životinje	354	Predlozi: Zimsko cveće	398
Gajite drvenastu paprat	180	Predlozi: Puzavice za lukove	224	Predlozi: Jestivo cveće	268	Začinsko bilje i paradajz u košarici	312	Napravite zeleni krov	356	NEGA BILJAKA	400
Drvo s više stabala	182	Posadite glicinije	226	Posadite crni i beli luk	270	Napravite ostrvce sa začinskim biljem	314	Pravite baštenski kompost	358	Suzbijanje korova	402
Predlozi: Drveće za mali prostor	184	Uzgajajte mirisnu grahoricu	228	Paradajz u vrećama za uzgoj	272	Gajite smokve i breskve	316	Kako se pravi lisnjača	360	Prihranjivanje biljaka	404
Napravite tunel od zlatne kiše	186	Orežite granje da obojite zimski vrt	230	Gajite grašak	274	Usmeravanje drveća	318	Kućice za pčele i ptice	362	Načini zalivanja	406
Uzgajajte drvo iz semena	188	Upletite živi zaslon	232	Slatka bundeva	276	Posadite maleni voćnjak	320	SOBNE BILJKE	364	Zaštita od mraza	408
Gajite ukrasnu trešnju	190	Posadite zidno grmlje	234	Predlozi: Tikve i bundeve	278	PRIRODNI VRT	322	Dramatični amarilis	366	Saveti za orezivanje	410
Posadite neformalnu živicu	192	Predlozi: Ukрасne rese	236	Posejte čili papričice	280	Napravite jezerce za životinje	324	Grupišite sobne biljke	368	Kako se orezuje žbunje	412
Predlozi: Biljke za živicu	194	Unesite puzavicama boju u zimski vrt	238	Gajite pečurke kod kuće	281	Ozelenite jezerce	327	Napravite sobnu viseću košaricu	370	Orezivanje paviti i ruža	414
Posadite formalnu živicu	196	Napravite patuljasti grm	240	Kukuruz šećerac i bob	282	Napravite ribnjak	328	Predlozi: Orhideje	372	Vegetativno razmnožavanje	416
Živica od mirisne lavande	198	Odaberite patuljaste četinare	242	Povrtnjak u prozorskom sandučetu	284	Napravite močvarni vrt	330	Kako se uzgajaju egzotične orhideje	374	Negovanje travnjaka	422
Mediteranske zidne saksije	200	Šareni vrt tokom cele godine	244	Sami gajite salatu	286	Predlozi: Močvarne biljke	332	Ukрасite prostor orhidejama	376	Suzbijanje štetočina	424
Šahovska tabla od zelenila	202	VOĆE I POVRĆE	246	Predlozi: Rzne salate	288	Močvarne biljke u saksiji	334	Cvetovi u zimu	378	Prevenција i lečenje bolesti	430
Predlozi: Biljke za šupljine	204	Posejte pasulj i boraniju	248	Jagode u saksiji	290	Bujna obala potočića	336	Sobne biljke kao fokusne tačke	380	Indeks	434
Postavite travni tepih	206	Napravite bašticu u dvorištu	250	Gajite supervoće	294	Napravite jezerce u buretu	338	Predlozi: Biljke koje vole senku	382	Zasluge	446

Osnove baštovanstva

Istražite svet biljaka i cveća da saznate kako rastu i kako se najbolje neguju. Potom naučite nešto više o tipovima i položaju zemljišta da biste posadili biljke kojima odgovaraju uslovi u vašoj bašti. Kad ste sakupili sva ta saznanja, zabava može da počne: nabavite alat, odaberite stil, osmislite plan sadnje pa počnite da birate biljke i seme. Na kraju, proučite sezonski kalendar na stranama 24 i 25 da vidite kad se šta radi u bašti.

Određivanje vrsta biljaka

Vaša bašta nema dovoljno boje ili strukture ili bi lepše izgledala da je upadljivija i trajnija? Različite vrste biljaka imaju različite uloge, i bašta će vam biti preko cele godine lepa ako naučite šta vam koja biljka donosi.

1 JEDNOGODIŠNJE BILJKE

Ove biljke proključaju, odrastu, procvetaju, daju seme i svenu sve u toku jedne godine. Upadljive su, živih su boja i kratkog veka, ali one otpornije mogu same da se zaseju i niknu u sledeće godine.

2 DVOGODIŠNJE BILJKE

Kao i jednogodišnje, i ove su biljke kratkog veka, s tim što žive dve godine: u prvoj rastu, a u drugoj cvetaju. I one se takođe koriste za rasad.

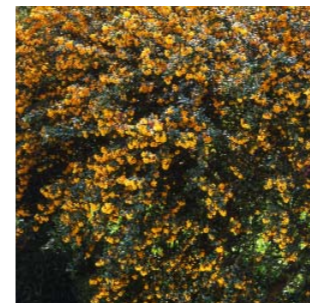
3 VIŠEGODIŠNJE BILJKE

Višegodišnje biljke, ili perene, okosnica su cvetne bašte jer cvetaju i listaju iz godine u godinu. Većina ih zimi svene, ali s proleća ponovo olistaju.

4 TRAVE

Neke ukrasne trave su zimzelene pa zadržavaju lišće tokom cele godine, dok druge zimi svenu, mada i tad mogu lepo da izgledaju. Trave u bašti stvaraju utisak kretanja i svetlosti.

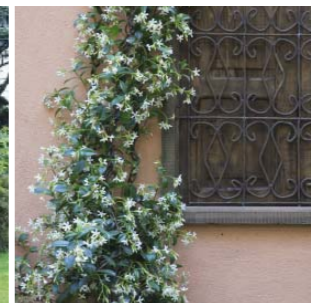
5 ŽBUNJE I ŽIVICA

Listopadne ili zimzelene, ove biljke predstavljaju kostur bašte. Žbunje je drvenasto te je stalni element bašte. Brojno žbunje daje prelepe cvetove i jesenje bobice.

6 DRVEĆE

Da biste imali privatnost, zaklon i osećaj trajnosti, posadite drvo. Zimzeleno drveće daje vašoj bašti kolorit tokom cele godine, dok vam listopadno donosi prolećni behar, boje jesenjeg lišća i zimski obris.

7 PUZAVICE

Pružajući se preko zidova i rešetaka, puzavice ublažavaju oštre linije u prostoru. Možete ih uzgajati i kraj drveća i žbunja. Mnoge puzavice daju divne cvetove, a poneke su i mirisne.

8 VODENE BILJKE

Ako imate jezerce u vrtu, na raspolaganju vam je širok izbor biljaka, od obodnih sa ukrasnim lišćem i cvećem što bujaju u plitkoj vodi, do spektakularnih podvodnih biljaka poput lokvanja.

Kako biljke rastu

Jedno od zadovoljstava koje vam pruža baštovanstvo jeste i prilika da posmatrate prirodu na delu. Čim posadite biljku u zemlju, ciklus rasta i razmnožavanja započinje. Naučite šta je biljkama potrebno da porastu snažne i zdrave, i pomozite im da se pokažu u najboljem ruhu.

Osnovne potrebe

Da bi napredovale, biljkama su potrebni voda, vazduh, hranjive materije i svetlost, a kada ih posadite, biljke zavise od vas da im ih pružite. Zapostavite ih u ovoj fazi, i mala je verovatnoća da će opstati.

POTREBA ZA SVETLOŠĆU

Kroz proces fotosinteze biljke iz sunčeve svetlosti stvaraju energiju, a napreduju samo ako dobiju onoliko svetlosti koliko im je potrebno. Biljke su se kroz evoluciju prilagodile različitim uslovima, pa neke vole senovita mesta, a druge osunčana. One će vam takođe naznačiti kakve uslove vole – biljke sa sitnim, dlakavim ili sivim lišćem poput lavande vole sunce, a one sa velikim, tamnozelenim lišćem uspevaju u hladu. Kad birate biljke, raspitajte se kakve uslove vole i zasadite ih na odgovarajućem mestu. Mladice su naročito osetljive na manjak svetlosti i teško će se primiti ako im korov zaklanja sunce. Stoga vodite računa da, dok rastu, oko njih nema biljaka sa kojima će se nadmetati za svetlost.

REDOVNO ZALIVANJE

Dok su mlade, sve biljke je neophodno redovno zalivati jer im korenov sistem nije dovoljno razvijen da bi tražio vodu ukoliko ne dospe pravo do njega. Možete da podstaknete biljke da puste dubok koren tako što ćete ih zalivati povremeno ali obilno, celom kantom vode. Voda tako prodire duboko u zemlju, a korenje se pruža da je upije.

KVALITET ZEMLJIŠTA

Biljke vole da puste korenje u vazdušastu, vlažnu zemlju, a opet vodopropusnu. Da biste postigli te idealne uslove, pre sadnje dobro nađubrite zemlju organskim đubrivom kao što je pregoreli stajnjak ili istrošeni kompost za gljive (vidi str. 14–15), a na proleće je zaspite debelim slojem đubriva. Gliste će ga povući ispod površine, pa će se kvalitet zemlje, njena vodopropusnost i vodni kapacitet, tako postepeno popraviti. Zemljište će imati dovoljno vlage i hranljivih materija neophodnih da seme proklija, a korenje se razgrana.

1 Suncokret baš voli da se sunča, pa cvet celog dana okreće ka suncu. 2 Gliste luče sluz koja vezuje čestice zemljišta i tako mu popravljaju strukturu. 3 Redovno zalivajte mladice kako bi razvile jak koren.

^Gladno korenje

Deo korena uz sam vršak prekriven je sićušnim dlačicama koje iz zemlje upijaju hranjive materije rastvorene u vodi. Pazite da ih ne oštetite.

HRANA ZA DUŠU

Biljke se hrane preko korena, tako što iz zemlje upijaju minerale rastvorene u vodi. Korenje se stalno pruža u potrazi za novim predelima i tako tvori razgranatu podzemnu mrežu. Ako jedan deo korena odumre ili se osuši, drugi može da snabdeva biljku kako bi opstala. U prirodnom okruženju biljke će se prilagoditi zemljištu i količini hranljivih sastojaka u njemu. U bujnoj bašti gde biljke rastu gusto zbijene morate redovno da đubrite zemlju mineralnim i prirodnim đubrivom poput pregorelog stajnjaka, da bi biljke imale dovoljno hranljivih materija.

Organsko đubriivo je pravi izbor za leje pošto sporo otpušta hranjive materije i tako hrani biljke cele sezone, a ne šteti korisnim organizmima u zemlji. Biljke možete da prihranjujete i direktno, preko lišća. Ako biljka nema dovoljno elemenata u tragovima, kao što su to mangan i gvožđe, brzo ćete je oporaviti ako je naprskate mineralnim đubrivom. Naprskajte ga na pozadinu lista, gde ga biljka lakše upija.

Kako se biljke razmnožavaju

Sve biljke su sazdane tako da obezbede sopstveni opstanak ili opstanak sledećeg naraštaja, samo što to ne rade sve na isti način. Jedne stvaraju velike količine semena, a druge se vegetativno množe, šireći korenje kroz tlo.

STVARANJE SEMENA

Biljke sa šarenim cvećem punim nektara privlače insekte, koji tako prenose polen sa cveta na cvet. Biljka se na taj način oprašuje, dolazi do oplodnje i iz cveta nastaje seme. Prednost generativnog razmnožavanja jeste u tome što svaka mladica ima malo drugačiji genotip, pa kad zavladaju teški uslovi, samo najjače opstaju i razmnožavaju se, čime se ojačava vrsta.

PUŠTANJE KORENA

Mnoge puzavice i povijuše izbacuju iznad površine duge vreže koje puštaju koren čim se nađu u dodiru s tlom. Jedne biljke formiraju rizome i postepeno se šire, a druge iz dugog korenja puštaju izbojke. Mana vegetativnog razmnožavanja jeste to što stvorena populacija nije toliko raznovrsna, pa je osetljivija na promenu uslova. Iz tog razloga biljke koje se vegetativno razmnožavaju ipak cvetaju i daju seme, za svaki slučaj.

1 Insekti poput pčela prenose polen s biljke na biljku i tako ih oprašuju. 2 Kad polen padne na vrh tučka, dolazi do oplodnje i tako nastaje seme. 3 Vreže drača, divlje kupine, puštaju koren čim padnu na tlo, i tako nastaje nova biljka. 4 Bambus pušta dugo podzemno korenje, stolone, na kojima se stvaraju izdanci nove biljke.